

Мирован Јевџовић / НЕЗАШТИЋЕНИ СВЈЕДОК

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензенти
Милован Витезовић
Матија Бећковић

Неовлашћено умножавање, дистрибуција и објављивање је забрањено у складу са законом.

Милован Јевтовић

НЕЗАШТИЋЕНИ СВЈЕДОК

Друго допуњено издање

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

РОЂЕНДАН

Имо сам пуно рођендана
и били су ми некако чести,
али ја, Ацо, све до ових дана
највише памтим рођендан шести.

Поклона разних ја добих тада,
сељаци били пружене руке,
свуда се прочуло рођендан слави
Милован Јевтовић – село Луке.

Стигле су тетке, куме и прије,
ђедови, стрине, ујне и бака,
а нико од њих дошао није
без поклона и празних шака.

Први ми поклон ђед Гојко даде,
он ти је мајстор опасан био.
Згулио кору с љескове гране
па ми је пишту направио.

Неко му рече, да није много,
пуно те, ђеде, коштала пишта.
„Ја се пружио колко сам мог’о,
шта би’ да нисам донио ништа.“

А један Урош од Требевића,
вазда је био opak и љут,
дошао и он, а за поклон је
донио један брезов прут.

Он ми је био ко неки тетак,
моја му мајка била сваст,
ал' ипак вели, овим га туци,
па ће ти дијете брже раст.

Ђедо Никола, очев ми стриц,
вазда се помало правио луд,
он ми је донио фишек дувана,
уз то још кремен, чакмак и труд.

До плафона ме диг'о за уши
и рек'о, ево, нек дијете пуши.

Стрина ми Јела рогач донијела,
а стара кума три локума.
Када ми локум извади трећи
Нигдје ти краја мојој срећи.

А тетка Стоја, е, рано моја,
мада је била жена са села,
негдје је једну купила штруцу,
па је за поклон мени донијела.

Када сам одрасто, пуно сам јео,
ишо на славе и банкете,
ал' ништа љепше појео нисам
к'о штруцу када сам био дијете.

Мој ујак звани дајца-Перо
(Ја сам га тада звао Пело)
није донио ама баш ништа,
дошао само на сијело.

И ја ти, Ацо, тиме се дичим,
све више моме ујаку сличим.

ПРВИНЕ

У планинском сам рођен селу
и не оставих га све до сада,
али сам се оженио
дјевојком из главног града.

Сви њени били из строгог центра,
првоборци партизани,
а моји, опет, сви са села,
у рату били на другој страни.

Мајка јој била против те везе,
увријеђена, љута ко пушка.
Не бих ја, вели, на Требевић
кад нигдје не би било мушка.

Свадба је била, онако, скромна,
без много пуцања и весеља,
а онда моји у ПРВИНЕ
кренуше код нових пријатеља.

Пође мој отац и ујак Перо,
са њима крену стриц Илија:
шубаре и плоске понесоше,
за њима, шта ћу, кренух и ја.

Њих тројица ко црна тројка
Ђаковић Ђуре улицом иду:
када их погледаш онако скупа
реко би да су фолклорна група.

Тада мој отац одржа слово;
издаде наредбу шури и брату:
Нек знате и ми смо партизани,
ако би било приче о рату.

И немој који од вас да маши,
па за четнике да каже НАШИИ.
Кајања нема, биће му касно.
Јел' јасно? Јасно!
Јел' јасно? Јасно!

Сусрет је почео прилично присно,
бољем се нисам надати мого:
мало се стрико Илија стисно,
а ујак Перо распричо много.

Оцу та прича по вољи није,
често га мрким погледом гледне,
а када ништа није помогло,
вели му, Перо, више ни једне.

Ујак зашуће, право му није,
остаде црвен, постиђен, тужан;
виски ко пиву поче да пије,
знао сам, неће остати дужан.

Тек тада мало до ријечи дође
и моја добра пуница Нада,
није вољела причат о рату,
не знам шта ли јој бијаше тада.

Помену борбе са четницима
у Херцеговини и Црној Гори.
Били су, вели, сурова војска,
а Баћовићев корпус најгори:

Побили су нам заробљенике,
била сам у тој битки на Гату,
а онда мога оца упита
да л' се он с њима туко у рату.

Мој отац смишља шта би рекао,
а ујак само то је чекао:
Вели, он ти је, моја пријо,
у тој најгорој војсци био.

ШТАФЕТА

Био сам тада сасвим мали,
али ми и сад јасна слика:
Добро се сјећам старих сељака,
Титове штафете и одборника.

Бијаше педесет и не знам која,
из села отишли сви што су млади,
момци да граде цесте и пруге,
а све дјевојке у бригади.

Одборник сазвао састанак хитно,
дошли сељаци голи и боси:
Сутра нам, вели, стиже штафета,
свако ће морати да је носи.

Ја нећу, плану ћедо Гојко,
Како ћу, човјек са бијелим брком,
да носим у руци ту клипаницу
и да кроз село пролетим трком.

Е нећу ни ја, вели Никола,
да трчим стар и сиједе косе.
Ено ти дјеце, одборниче,
па нек ти она штафету носе.

Одборник хуче, пустите дјецу,
дјеца су мала, не знају пута.
Ја бих се само објесит мого
да са штафетом које залута.

Ја бих је носио, јави се Гавро,
само да су ми леђа здрава.
И волио бих, више нег ишта,
да видим како та изгледа справа.

Лако је за то, добаци Марко.
Не могу овдје, женскиње гледа.
Пођи ти са мном иза колибе,
да ти покажем како изгледа.

Људи се смију, Гавро се љути.
Ти, Марко, нећеш смиром од мене.
Неко се досјети, онда предложи,
нека штафету носе жене.

Јави се тада и Ђед Јово,
прије три дана дошао с робије:
Ми, ипак, морамо остати људи,
таман да све нас Удба побије.

И слушај, одборниче,
шта ћу сад рећи теби:
Ја му је носити нећу,
кад главу носио не би.

Идућег дана наш је одборник,
мало трчећи, а мало ходом,
Сам самцијат штафету носио,
на изворима се хладио водом.

Чуо је како промуклим гласом,
скривен у шибљу, неко му виче:
Доста је било трчања касом,
сад мало галоп, одборниче!

А увече радио јавља,
чуло се чак до Бањалуге:
Ношена рукама свих становника,
штафета прошла кроз село Луке.

Штафету је однијело вријеме,
а нема више ни драгих чича,
Нит' има људи таквих ко они,
још је остала само прича.

ВОДЕНИЦА

Сјећам се ко да је било јуче,
а тек тринаест имадох љета:
Осмогодишња школа – Пале,
година педесет и девета.

Пола разреда ђаци – пјешаци,
али и ово морам рећи,
одликаш бијаше тек понеки,
а понављач је сваки трећи.

Наставника је фалило стално,
тражили су их на све стране:
Сакупљао их директор Владе
ко Марко Краљевић Которане.

Црногораца највише било,
сви су од соја и од племена.
Таквим сам некад замишљо људе
из неког давно прошлог времена.

Паметни већ су и тада рекли
да ће држава отићи врагу
када користи босанску памет
и црногорску радну снагу.

Наставник њемачког и историје
био Словенац „из Домжале“.
Никада неће јасно ми бити
како и зашто дође на Пале.

Сагради свињац и кокошињац
(Словенци имају златне руке).
Набави свиње, кокоши, патке,
и неколике гуске и туке.

Свакога дана најмање двапут
крај Алојзове „фарме“ прођем,
једном ме Алојз спази па позва
да у његово двориште дођем.

„Ти оно, момче, свакога дана
са Требевића у школу дођеш,
реци ми има ли воденица
негдје крај пута којим ти прођеш?“

Рекох да има, а он настави:
Требо бих неки кукуруз мљети,
а ти би ми га понијет мого,
само још не знам да ли ћеш хтјети?

Како би тада сеоско дијете
неком старијем рекло да неће,
а Алојз узме велики руксак,
у њега пола сасуо вреће.

Затим ми руксак на леђа диже
и помилова ме мало по коси.
У војсци, вели, правило има
да кила килу може да носи.

Хвали ме – соколе, делијо, снаго,
знадем да лаже, а чут' ми драго.
Сави се нејака дјетиња гуза
под пола вреће кукуруза.

Иза окуке падох од муке...

Устајем, идем метар по метар,
а кад ће трећи километар?

У црно доба ја стигох млину,
ту стари млинар руксак ми скину.
Крсти се човјек, чуди се чудом:
„То не би на ум пало ни лудом.“

Идућег дана „повратна тура“...
Наставник брашно сасу у казан,
вели наврати послије школе,
па да се кући не враћаш празан.

Пролази јесен, почиње зима,
мени су дуги кратки дани,
дебљају свиње, пилићи расту
са мојих леђа Алојз их храни.

Пропашћеш дијете, жали ме млинар,
него спашавај живот млади,
реци ти њему да сам ја умро
и млин због тога да не ради.

Кад тужну вијест Алојзу рекох,
вели нек му је земља лака.
Било му пуно млинара жао,
замало за њим не заплака.

АШИКОВАЊЕ

Људима никад памети доста,
чак и када почну да старе:
Не пазе у шта године троше,
а пазе у шта ће трошити паре.

И ја сам глупо потрошио
моје најљепше године ране,
Радио што су ми старији рекли,
умјесто да радим све што ми бране.

А говорили ми „буди добар.
Пази шта ће ти рећи свијет.“
Ја сам вам био послушно дијете,
а имао сам двадесет пет.

„Неваљалих се окани жена,
не прави друштво бараби, пјанцу.“
Дуго сам моје немирно срце
ко љуто пашче држо на ланцу.

„Буди пристојан, миран и смјеран
да ходаш земљом образа свијетла.“
Ја сам лијегао кад и кокоши,
а будио се прије пијетла.

А већ су хтјели да ме ожене
кад ми је било двадесет двије
И није тога у селу било
ко ми дјевојку нашао није.

Кад одем, тако, на теферич,
то ми је једина забава била,
нашле ми цуру тетка Душанка,
дајцинца Коса и стрина Мила.

Мени за око бјеше запела
црноока Јелена – Јела.
Стално јој гледам очи и вјеђе,
и она мене гледа, ал' рјеђе.

Кад Јела поглед на мене баци
простијели груди ко ласер-зраци.
Гдје Јелин поглед на мене пане
остану двије прострелне ране.

Док скупљам храброст да Јели приђем,
срце ми лупа – у њему зец.
Пробаћу, мислим, па шта год буде,
можда ће да ми упали кец.

Кад – ето тетке, некакву води:
Ево је, вели, ко горска вила.
Двадесет центи нижа од мене,
а тежа исто толико кила.

Ходам са вилом, једва се вучем,
у души пустош – у срцу лед:
Још ме чекају ујна и стрина,
с њима и кума стала у ред.

Шутим и мислим, чему све ово?
Са једном ходам, а другу волим,
Окренух једно три-четири круга,
а онда рекох сљедећа – молим.

Проклињем себе што сам јање,
што нисам барем црна овца?
А Јела љута крај мене прође
са једним Лемезом из Рајловца.

Кући се вратих несретан, јадан
тугујем наредну седмицу цијелу.
И фамилију родбини псујем,
зашто ми неко не нуди Јелу.